

אוניברסיטת חיפה • הפקולטה למשפטים

משפט וממשל

כרך א' – חוברת 2 • ניסן תשנ"ג • אפריל 1993

משה לנדוי - על השופט שמעון אגרנט ז"ל

מאמרים

אהרון ברק - זכויות אדם מוגנות: ההיקף וההגבלות
דפנה ברק-ארז - אתריות אורחית של גופים ציבוריים: דואליות נורמטיבית
יצחק זמיר - ראיות בבית-המשפט הגבוה לצדק
יהודית קרפ - חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו - ביוגרפיה של מאבקי כוח

תחיקה

הצעת חוק-יסוד: התחיקה - יום עיון
דן מרידור - עיקרים בהצעת חוק-יסוד: התחיקה
יצחק זמיר - הביקורת השיפוטית על חוקיות חוקים
ברוך ברכה - חקיקת-משנה
שמעון שטרית - חקיקת-חירום

פסיקה

איל בנבנשתי - נגרש ונשמע
חיים ה' כהן - גירוש כהלכה
זאב סגל - סמכות ביטחונית, יחסיות מינהלית וביקורת שיפוטית
יואב דותן - הפליה לטובת אחר
אריאל בנדור - לקט פסקי-דין - סקירה וביקורת

ספרות

יוסף מ' אדרעי - חיים ה' כהן, "המשפט"
אריאל בנדור - יעקב צמח, "הרשות השופטת בישראל"
חיים ה' כהן - אהרון ברק, "פרשנות במשפט"
גבריאלה שלו - דפנה ברק, "האתריות החזויות של רשויות המינהל"

סקירה

שולמית אלמוג (עורכת) - לקט ידיעות

אילן יין

משפט וממשל

אוניברסיטת חיפה • הפקולטה למשפטים

משפט וממשל

כרך א' - חוברת 2 • ניסן תשנ"ג • אפריל 1993

העורך
יצחק זמיר

סגני העורך
שולמית אלמוג
אריאל בנדור

חברי המערכת
איתי ברון, עינת גוטליב, דנה וינשטיין, מיכל עובדיה-יצחקי,
עדנה קאשי, ברוך צבע, מעין צור

עריכה לשונית
שמוליק בדאור

המערכת מודה לאוניברסיטת חיפה ולמשרד המשפטים
על תמיכתם בהוצאה לאור של כתב-עת זה.
המערכת מודה אף למשרד פרידמן ושות'
על תרומתם להוצאת חוברת זאת.

כתבי-יד יש להגיש בשלושה עותקים למערכת "משפט וממשל"
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה
הר הכרמל, חיפה 31905

החתמת מנויים ורכישת חוברות במשרד המערכת
טלפון 04-240633; פקסימיליה 04-240681

© הפקולטה למשפטים של אוניברסיטת חיפה
חיפה תשנ"ג
ISSN 0792-8521

תאום מינהלי: מיקה קפטור
עיצוב עטיפה: חיים שטייר
סדר: אוריג'רף בע"מ
דפוס: רחש חיפה

תוכן העניינים

249 משה לנדוי - על השופט שמעון אגרנט ז"ל

מאמרים

253	זכויות אדם מוגנות: ההיקף וההגבלות	אהרון ברק
275	אחריות אורחית של גופים ציבוריים: דואליות נודמטיבית	דפנה ברק-ארוז
295	ראיות בכית-המשפט הגבוה לצדק	יצחק זמיר
323	חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו - ביוגרפיה של מאבקי כוח	יהודית קרפ

תחיקה

385	הצעת חוק-יסוד: החקיקה - יום עיון	דן מרידור
387	עיקרים בהצעת חוק-יסוד: החקיקה	יצחק זמיר
395	הביקורת השיפוטית על חוקיות חוקים	ברוך ברכה
411	חקיקת-משנה	שמעון שטרית
433	חקיקת-חירום	נספח
439	הצעת חוק-יסוד: החקיקה מתשנ"ג והצעת חוק הליכי החקיקה, התשנ"ג-1993	

פסיקה

441	נגרש ונשמע	איל בנבנשתי
471	גירוש כהלכה	חיים ה' כהן
477	סמכות ביטחונית, יחסיות מינהלית וביקורת שיפוטית	זאב סגל
489	הפליה לטובת אחר	יואב דחן
509	לקט פסקי-דין - סקירה וביקורת	אריאל בנדר

ספרות

533	חיים ה' כהן, "המשפט"	יוסף מ' אדרעי
541	יעקב צמח, "הרשות השופטת בישראל"	אריאל בנדר
545	אהרון ברק, "פרשנות במשפט"	חיים ה' כהן
557	דפנה ברק, "האחריות החוזית של רשויות המינהל"	גבריאלה שלו
563		ספרים שנתקבלו במערכת

סקירה

565	לקט ידיעות	שולמית אלמוג (עורכת)

חוברת זאת מוקדשת לזכרו ולכבודו. של השופט שמעון אגרנט. בכהונתו כשופט וכנשיא של בית-המשפט העליון היה ממניחי היסודות לתרבות המשפט וממורי הדרך לערכי המשפט במדינת ישראל מאז ימיה הראשונים. בתפקידו כפרופסור למשפטים הינך דורות של משפטנים לעשיית משפט וצדק. בחייו כאדם שימש מופת בהליכותיו, בהגינותו ובמאור פניו.

יש מי הקונה עולמו בשעה אחת. לו נתן לנו השופט אגרנט את פסק הדין במשפט קול העם נ' שר הפנים, ואותו בלבד, דיינו, שהרי זוהי כל התורה של אדם ומדינה על רגל אחת. על אחת כמה וכמה שהוסיף נדבכים וחזק זכויות הבונות את כבוד האדם ומפארות את מדינת ישראל.

משפט וממשל מצר על לכתו.

המערכת

שמעון אגרנט ז"ל

לשעבר נשיא בית-המשפט העליון

ט"ו באלול תרס"ו (5.9.1906)

י"א באב תשנ"ב (10.8.1992)

על שמעון אגרנט ז"ל

משה לנדוי*

הלב כבר מאד מאד כאשר עלי לעמוד במקום הזה ולומר דברים על ידיד נפש שהיה לי כאח בכור ועימו צערתי יחדיו למעלה מיובל שנים, והנה הוא בדרכו האחרונה. ישנם מפוסקי הרור הראשון של שופטי בית-המשפט העליון שדמותם ופסיקתם נסוגה מטבע הדברים אל תוך הרקע ההיסטורי של קורות בית המשפט. לא כן דמותו ופסיקתו של שמעון אגרנט: אלה חיות ומוסיפות חיות עם חלוף השנים. הוא היה משכמו ומעלה בעת כהונתו, ופעלו השיפוטי מפרה ועוד יוסיף להפרות ולהרדיך רבות בשנים את מערכות המשפט שלנו, בפסיקתם של בתי-המשפט ומעבר לזה, כאבן פינה למבנה החוקי והחוקתי של המדינה.

אילו הם המעיינות שמהם שאב המנוח את תעצומות הנפש שלו, כהוגה דיעות בשדה המשפט וכמחדש הלכות בפסקי-הדין המנחים הרבים שיצאו מתחת ידו? ראשית כל, מבית הוריו אביו ד"ר אהרון אגרנט, תלמיד חכם ומשכיל ברוח תנועת התחיה הלאומית, ואמו פולה שעשתה רבות בעבודת התנדבות למען הציבור. הוא נולד בלואיוויל, קנטקי, בארצות הברית, העיר שהעמידה עוד שופט דגול, את לואי ברנדייס. את השכלתו האקדמית קנה באוניברסיטה של שיקגו שם כבר בלט כראש הסטודנטים הציוניים. שם ספג את היסוד השני להשקפת עולמו – את לקחי ההיסטוריה של ארצות הברית ואת רוח החוקה האמריקנית, בפרשנות הליברלית-הומניסטית שניתנה לה על-ידי טובי השופטים בבית-המשפט העליון, מימיו של מרשל ועד להומס וברנדייס. לשני יסודות אלה שנתמזגו באישיותו נוסף נסיון עשיר בצד המעשי של המקצוע שרכש אחרי עלייתו ארצה, במשרד של ד"ר מרדכי עליאש ויצחק אולשן, ולאחר מכן במשרד שלו שפתח בחיפה, ביחד עם שותפו, עורך הדין יעקב הלוי, ועוד לידו מי שעתיד היה להיות השופט הנשיא יצחק כהן. וכן עמד לו נסיונו בכל דרגות השיפוט, החל בבית-משפט השלום בחיפה, שם כיהן משנת 1940 ועד לקום המדינה, כאחד השופטים היהודיים המעטים שראו בעבודתם מעין כיבוש העבודה למען המדינה שבדרך, כנשיא בית-המשפט המחוזי בחיפה, משנת 1948, ובמשך שנים ארוכות, משנת 1950 ועד לפרישתו לפני 16 שנה, כשופט בבית-המשפט העליון וכנשיאו.

פסיקתו השתרעה על כל שטחי המשפט. בשטח המשפט החוקתי שיקפה את שני היסודות שהזכרתי ושמצאו את ביטויים בהכרות העצמאות ששימשה לו קו ומשקולת: תורת

* לשעבר נשיא בית-המשפט העליון.

הציונות לחידוש עצמאותנו במדינת היהודים, והשקידה על הבטחת זכויות האזרח - ואין סתירה בין השתיים.

הוא בנה את פסקיו במבנה ארכיטקטוני לתפארה, בעמקות הניתוח ובדיון ממצה. הייתי שותף לאחדים מהם ואני מודה ומתוודה שלא תמיד עמדתי בשעתו על מלוא משמעותם העקרונית להדרכת הרורות הבאים. על הכל היתה נסוכה רוח התבונה והשכל הטוב שהיתה מבקשת ומוצאת את שביל הזהב בין ערכים ואילוצים מתחרים. הוא היה בעד חקיקת חוקה כתובה למדינה, כולל מגילת זכויות האזרח, נוסח ארצות הברית, אך פעילותו כפוסק וכמחנך הלכות הוכיחה כמה הרבה ניתן לעשות למען מגילת זכויות שיפוטית, אף ללא חוקה כתובה.

היו בו כל המעלות שמנו חכמינו בשופט הראוי לכהונתו. כושר העבודה שלו היה עצום. הוא היה עושה לילות כימים ולא פעם היה בא לבית-המשפט בבוקרו של ליל שימורים כדי לשבת בראש בית-המשפט ולנהל את השיבה בשובה ונחת וביד בוטחת. כנשיא היה שוקר גם על יעילות עבודתו של בית-המשפט, שלא יוצף בעתירות שאינן מעניינות, בידעו שעניו הדין יש בו משום עיוות הדין.

הוא קיבל על עצמו את העול של תפקידים ציבוריים גם מחוץ לבית-המשפט, כגון ועדת המשפטים, שהוציאה מתחת ידה, בראשותו ביחד עם המנוח עורך הדין אברהם לויין והשופט צבי ברנזון יבלח"א, הנחיות לפתרון שקול לסוגייה הסבוכה של מעמדו החוקתי של היועץ המשפטי לממשלה. הוא ישב ראש בוועדת החקירה שהוקמה בעקבות המחדלים שקדמו לפרוץ מלחמת יום הכיפורים. לא מעט עגמת נפש נגרמה לו על-ידי קיתונות הביקורת ששפכו עליו ועל חבריו לוועדה אנשים בעלי דיעות קדומות, שאטמו אוניהם משמוע את אשר אמרה הוועדה גם באותם דוחות שפורסמו בדבים, וכך נוצר מיתוס שכנראה אין לעקרו עוד.

ועוד אזכיר עבודתו האקדמית כמורה שאהב את ההוראה, תחילה באוניברסיטה העברית בירושלים ואחר כך באוניברסיטת בר-אילן, כפרופסור למשפט פלילי, שבעצמו היה בראש מעצביו ברות מודרנית.

שמעון אגרנט היה חבר נאמן לחבריו, איש התבונה והעצה הטובה, איש שיחה שופעת ששיבץ בפרי זכרונו המופלג, אוהב ספר ואמנות, מבין את הוויות העולם ומעריך בני אדם כערכם, ובעל הומור דק. על משפחתו המסתעפת והולכת היה מנצח כפטריוארך, שצאצאיו הסבו לו נחת רוח מרובה בהישגיהם.

מה נאמר לנחמכם, את, כרמל הרעיה האהובה, לילדים, לנכדים ולנינים: שזכרו של הבעל והאב יהיה לכם מקור גאווה על הגדולות שעשה למען עמו ומדינתו, ושמשפחת אגרנט תוסיף לעשות חיל כשרוחו המבורכת שורה עליה.

על שמעון אגרנט ז"ל ולכבודו נכתבו:

1. גבורות לשמעון אגרנט (תשמ"ז, ירושלים 1986).
2. יצחק טוניק, "לפרישתו של שופט: לפרישתו של נשיא בית המשפט העליון הד"ר שמעון אגרנט", הפרקליט ל"א (תשל"ז) 5.
3. חיים כהן, "על שמעון אגרנט", משפטים ז (תשל"ז) 371.
4. ש"ז פלר, "הנשיא הפרופסור שמעון אגרנט עם פרישתו מבית-המשפט העליון ופרידתו מן הפקולטה למשפטים", משפטים ז (תשל"ז) 369.
5. מאיר שמגר, "דברים לכבוד נשיא בית-המשפט העליון השופט שמעון אגרנט לרגל הגיעו לגבורות", משפטים י"ז (תשמ"ז-תשמ"ח) 207.
6. פנינה להב, "יד הרוקם: יריעת חרויות הפרט על-פי השופט אגרנט", עיוני משפט ט"ז (תשנ"א) 475.

MISHPAT UMIMSHAL
LAW AND GOVERNMENT IN ISRAEL

University of Haifa • Faculty of Law

MISHPAT UMIMSHAL
LAW AND GOVERNMENT IN ISRAEL

Volume 1 • No. 2 • April 1993

Editor

Itzhak Zamir

Associate Editors

Shulamit Almog

Ariel Bendor

Editorial Board

Itai Brun, Einat Gottlieb, Edna Kashi,
Michal Ovadya-Itzhaki, Baruch Tsaba,
Dana Vinshtein, Ma'ayan Zur

Annual Subscription: US \$35 including postage

Mishpat Umimshal
c/o Faculty of Law, Haifa University
Mount Carmel, Haifa 31905, Israel
Tel. 4-240633 Fax. 4-240681

ISSN 0792-8521

University of Haifa • Faculty of Law

MISHPAT UMIMSHAL LAW AND GOVERNMENT IN ISRAEL

Vol. 1 - No. 2 • April 1993

Moshe Landau – Justice Shimon Agranat

Articles

- Aharon Barak – Protected Human Rights: Scope and Limitations
Daphne Barak-Erez – Civil Liability of Public Bodies: Normative Duality
Itzhak Zamir – Evidence in the Administrative Court
Judith Karp – Basic Law: Human Dignity and Liberty – A Biography of Power Struggles

Legislation

- A Symposium on the Proposed Basic Law: Legislation*
Dan Meridor – Principles of the Proposed Basic Law: Legislation
Itzhak Zamir – Judicial Review of Statutes
Baruch Bracha – Delegated Legislation
Shimon Shetreet – Emergency Legislation

Cases

- Eyal Benvenisti – Judicial Review of Deportation Orders
Haim H. Cohn – Deportation According to Law
Zeev Segal – Security Measures, Administrative Proportionality and Judicial Review
Yoav Dotan – Discrimination In Favour of Others
Ariel Bendor – Review of Recent Cases

Books

- Yoseph M. Edrey – Haim H. Cohn: 'The Law'
Ariel Bendor – Yaacov Zemach: 'The Judiciary of Israel'
Haim H. Cohn – Aharon Barak: 'Interpretation in Law'
Gabriela Shalev – Daphne Barak: 'Contractual Liability of Public Authorities'

Review

- Shulamit Almog (ed.) – Current Developments